

Covid-19 Pandemisinde Suriyeli Çocukların Eğitimi Hakkında Nitel Bir Çalışma: Çatalca Örneği

A Qualitative Study on the Education of Syrian Children During the Covid-19 Pandemic: The Case of Çatalca

Şeyma Karakaya Altıok¹ Sayra Lotfi² Ceren Şaşmaz³

¹ Doktora Öğrencisi – İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye

² Dr. Öğr. Üyesi – İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul, Türkiye

³ Sosyal Hizmet Uzmanı – İstanbul, Türkiye

Sorumlu Yazar: Şeyma Karakaya Altıok

E-mail: seymakarakaya.sk@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ

Güncellemeleri kontrol et

Yayın geçmişi

Gönderilen tarih: 27 Mart 2025

Kabul tarihi: 12 Mayıs 2025

Yayın Tarihi: 20 Haziran 2025

Anahtar kelimeler

Covid 19 pandemisi

Suriyeli çocuklar

Uzaktan eğitim

Keywords

Covid 19 pandemic

Syrian children

Distance learning

Açık Erişim

© 2025 Yazar(lar). Bu makale CC BY-NC 4.0 ile lisanslanmıştır



<https://doi.org/10.70989/scd.1666587>

Etik: İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 30.12.2020 tarih ve E-43037191-604.01.01-66623 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi dönemindeki eğitim süreçleri hakkında detaylı bilgi toplamak, eğitim ihtiyaçlarını ve sorunlarını ortaya koymak ve sosyal hizmet bağlamında çözüm önerileri sunmaktır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması ile tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında Çatalca ilçesinde ikamet eden 10 Suriyeli çocukla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler NVivo 12 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli çocukların uzaktan eğitime erişim konusunda birtakım sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bunlar; teknolojik araç eksikliği, dersleri anlamada zorlanma ve okul ortamından uzak kalmaya bağlı psikososyal sorunlardır. Araştırma sonucunda; acil durumlarda göçmen çocukların eğitim planlamasının yapılması, uzaktan eğitim araçlarının tüm çocuklar için erişilebilir hale getirilmesi ve okul ortamından uzak kalan çocuklar için düzenli aralıklarla sosyal aktivitelerin yapılması önerilmiştir. Son olarak; farklı öğrenci gruplarının eğitime eşit katılımının sağlanması adına okul sosyal hizmetinin hayata geçirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

ABSTRACT

The aim of this study is to collect detailed information about the educational processes of Syrian children during the Covid-19 pandemic period, to identify their educational needs and problems, and to offer solutions within the context of social work. The research was designed as a case study, which is one of the qualitative research methods. Within the scope of the research, in-depth interviews were conducted with 10 Syrian children residing in the Çatalca district. The data obtained from the interviews were analyzed using the NVivo 12 program. As a result of the research, it was found that Syrian children faced several problems in accessing distance education. These problems include lack of technological devices, difficulty in understanding lessons, and psychosocial issues arising from being away from the school environment. At the end of the research, it was recommended to plan the education of migrant children in emergencies, to make distance education tools accessible to all children, and to organize social activities at regular intervals for children who are away from school. Finally, it is considered that implementing school social work would be beneficial to ensure equal participation of different student groups in education.

1. Giriş

Covid-19 Pandemisi, Aralık 2019'da Asya'da ortaya çıkmış ve Mart 2020 itibarıyla dört ay gibi kısa bir sürede tüm dünyayı etkisi altına almıştır (WHO, 2020). Covid-19 Pandemi'sinin hızla yayılması, insanı ilgilendiren diğer tüm sistemleri olduğu gibi eğitim sistemini de derinden etkilemiştir. Pandeminin ortaya çıkışıyla birlikte dünyanın pek çok yerinde bütün kademedeki okullar geçici olarak kapatılmıştır. 11 Şubat 2020 tarihinde eğitime ilk ara veren ülke Moğolistan olurken, 1 Nisan 2020 tarihinde yüz yüze eğitime ara veren ülke sayısı 195'e çıkmıştır (Eğitim

Reformu Girişimi, 2020). Bu durumdan dünyadaki öğrencilerin %90'ından fazla bir kısmını oluşturan 1,5 milyarın üzerinde öğrenci, Türkiye'de ise 18 milyon öğrenci ve 1 milyondan fazla eğitim emekçisinin etkilendiği görülmüştür (Eğitim-Sen, 2020). Türkiye'de ilkökul, ortaokul, lise ve yüksek öğretim kurumlarında 12 Mart 2020'de yüz yüze eğitime ara verilmiştir. 23 Mart 2020 tarihi itibarıyla uzaktan eğitim; ilkökul, ortaokullar ve liseler için TRT EBA (Eğitim Bilişim Ağı) TV kanalı ve EBA mobil uygulaması aracılığıyla başlamıştır. Türkiye'nin orta üst gelir grubunda yer aldığı Eğitimde

Reform Girişimi'nin Küresel Kalkınma Merkezi verilerine göre; düşük gelir grubundaki ülkelerde uzaktan eğitim aracı olarak daha çok televizyon ve radyonun kullanıldığı görülürken, yüksek gelir grubunda ise daha çok internet kullanıldığı tespit edilmiştir (Eğitim Reformu Girişimi, 2020). Türkiye'de ise uzaktan eğitim araçları olarak televizyon ve internet kullanılmıştır. 2020 yılındaki bir çalışmanın sonucuna göre; Türkiye'deki uzaktan eğitim faaliyetlerinin daha çok televizyona bağlı ve tek taraflı olarak sürdürüldüğü belirlenmiştir (Can, 2020). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ise; evinde masaüstü bilgisayar bulunanların oranı %16,7; taşınabilir bilgisayarı olanların oranı %36,4; tablet bilgisayara sahip olanların oranı ise %22,4 iken akıllı telefon kullanma oranı ise %99,4'tür (TÜİK, 2020).

Eğitimde var olan eşitsizliklerin pandemi döneminde de kendisini gösterdiği göz önünde bulundurulması gereken önemli bir faktördür. Eşitsizlik sadece Covid-19 Pandemisine has bir durum olmamakla beraber; eşitsizliğe maruz kalanların Covid-19 Pandemisi döneminde olumsuz etkilenme olasılığı daha yüksektir (Bozkurt vd., 2020). Türkiye için eğitimde dezavantajlı gruplardan biri de geçici koruma altındaki Suriyeli çocuklardır. Geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocuk sayısı 2021 yılında ortalama 1,7 milyon iken, bu sayı 2025 yılında 1,3 milyona gerilemiştir (Göç İdaresi Başkanlığı İstatistikleri, 2025). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi çıktılarına göre Suriyeli çocuklardan yaklaşık 1 milyonu okul çağındaki çocuklar olup bu çocuklardan 701.374'ü ise okula kayıtlı durumdadır (PIKTES Projesi Çıktıları, 2022). Çocukların okula kayıt durumları önemli olmakla birlikte; eğitime katılım, akademik başarı ve okula devam da ciddi önem taşımaktadır (Özer, Komşuoğlu ve Ateşok, 2016, s.194). Suriyeli çocukların dil ve uyum problemlerinden dolayı okula kayıt olsalar dahi devam etmedikleri veya okulu terk ettikleri bilinmektedir (Tanrikulu, 2017, s.134). Covid-19 Pandemisi öncesinde dahi Suriyeli çocukların eğitime erişimleri önünde; ekonomik sorunlar ve çocukların çalıştırılması, okul kültürüne adapte olamama, dil bariyeri, koordinasyon ve bilgi eksikliği gibi engeller bulunmaktaydı (Gencer, 2017, s.839). Covid-19 Pandemisi ile birlikte Millî Eğitim Bakanlığı uzaktan eğitime geçmiş; bu sebeple öğrenciler evlerindeki teknolojik aletler (televizyon, telefon, tablet vb.) vasıtasıyla eğitime erişebilmişlerdir. Türkiye'deki Suriyeli ailelerin oldukça küçük bir kısmının sosyo-ekonomik bakımdan orta ve orta üstü düzeyde olduğu düşünüldüğünde Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi

ile birlikte eğitime erişim problemlerinin çok daha zorlu bir hal aldığı düşünülmektedir. Özensoy'un 2021'de yayımlanan ve Muş ilinde yaşayan 24 Suriyeli çocukla yaptığı araştırmasına göre; çocuklardan yalnızca 1'i EBA'ya erişim sağlayabiliyorken, diğer çocukların gerekli teknolojik araçları olmadığı için herhangi bir eğitim faaliyetinde bulunmadıkları ortaya çıkmıştır (Özensoy, 2021, s.284). Bu araştırmanın amacı ise; Suriyeli nüfusun yoğun olarak ikamet ettiği İstanbul ili Çatalca ilçesinde geçici koruma altında yaşayan Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi dönemindeki eğitim durumları hakkında detaylı bilgi toplamak, var olan eğitime erişim problemlerini ortaya koymak ve bu problemlere sosyal hizmet perspektifinden çözüm önerileri sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda belirlenmiş araştırmanın alt amaçları kapsamında yer alan sorular ise aşağıdaki gibidir:

- Covid-19 Pandemisi geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitim hayatlarında nasıl bir değişim yaratmıştır?
- Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi sürecinde uzaktan eğitimde yaşadıkları problemler nelerdir?
- Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi sürecindeki eğitim ihtiyaçları ve talepleri nelerdir?

Bu araştırmanın salgın, afet gibi acil durumlarda göçmen çocukların eğitim ihtiyaçlarının neler olabileceğinin saptanması ve bu durumlara özgü eğitim eylem planlarının oluşturulabilmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

2. Yöntem

Bu araştırma sosyal bilimlerde sıklıkla tercih edilen araştırma yöntemlerinden biri olan nitel araştırma yöntemi ile tasarlanmıştır. Nitel araştırma yöntemi; özü itibari ile yeteri kadar bilinmeyen konulara ilişkin ilgi duyulduğunda ve özellikle yaşanmış deneyimleri, onu yaşayanların bakış açısından kavrayabilmek için öncelikli olarak tercih edilen bir araştırma yöntemidir (Padget, 2017, ss.47-48). Araştırma kapsamında nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışmasından (case study) yararlanılmıştır. Durum çalışması, bir grubun deneyimlediği güncel bir olayı açıklamak için keşfedici ve açıklayıcı bir tutum benimsemektedir (Ozan Leymun ve diğerleri, 2017). Creswell'e (2013) göre durum çalışması, "gerçek yaşam bağlamı içerisinde, bir durumu veya birden fazla durumu ayrıntılı bir şekilde inceleyen araştırma yöntemidir." Bu araştırmada da Suriyeli çocukların deneyimlediği Covid-19 Pandemisi sürecindeki eğitim yaşantıları keşfedilmek

istendiğinden durum çalışması yaklaşımından faydalanılmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda belirli bir evren-örneklem hesaplaması yapılamadığından araştırma için çalışma grubu belirlenmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubu ise İstanbul'un Çatalca ilçesinde ikamet eden 10 Suriyeli çocuktan oluşmaktadır. Çalışmanın 10 çocuk ile sınırlı kalmasının nedeni; nitel araştırmalarda küçük gruplarla çalışmanın daha kaliteli verilerin toplanmasına katkı sağlamasıdır (Neuman ve Robson, 2014). Ayrıca veriler tekrar niteliği taşımaya başladığından veri doygunluğuna ulaşıldığı anlaşılmış (Creswell, 2013) ve çalışma grubu 10 çocuk ile sınırlı kalmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcıların çalışmaya dahil edilme kriterleri; Suriyeli olup Türkiye'de geçici koruma altında olmak, 18 yaşını doldurmamış olmak, Covid-19 Pandemisi öncesinde de Türkiye'de örgün eğitime devam ediyor olmak ve İstanbul ili Çatalca ilçesinde ikamet ediyor olmaktır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgilerin yer aldığı Tablo 1 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcılara ait sosyo-demografik bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Sınıf	Yasal Statü
Ç1	K	10	4	Geçici Koruma
Ç2	E	8	2	Geçici Koruma
Ç3	E	12	5	Geçici Koruma
Ç4	E	14	9	Geçici Koruma
Ç5	E	11	5	Geçici Koruma
Ç6	K	12	6	Geçici Koruma
Ç7	E	14	7	Geçici Koruma
Ç8	K	11	5	Geçici Koruma
Ç9	K	8	2	Geçici Koruma
Ç10	K	10	4	Geçici Koruma

2.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan sosyodemografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Sosyodemografik bilgi formu 9 sorudan, yarı yapılandırılmış görüşme formu ise 11 sorudan oluşmaktadır. Sosyodemografik bilgi formunda Suriyeli çocukların yaşını, cinsiyetini ve öğrenime devam ettikleri sınıfı öğrenmeye yönelik sorular sorulurken; yarı yapılandırılmış görüşme formunda ise Covid-19 Pandemisi öncesindeki eğitim durumlarını, pandeminin etkisiyle eğitim hayatlarında nelerin değiştiğini, uzaktan eğitim sürecinde hangi konularda zorlandıklarını ve bu süreçte ortaya çıkan eğitim ihtiyaç ve taleplerini öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur. Yapılan görüşmeler esnasında katılımcılardan yeterli düzeyde bilgi alınamaması durumunda yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara ek bazı sorular sorulmuştur.

2.3. Veri Toplama Süreci

Çalışma grubundan verileri toplamaya başlamadan önce İstanbul Valiliği Çatalca Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğünden 29.09.2020 tarih ve E-13112261-121-2216759 sayılı kurum izni alınmış, ardından İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan 30.12.2020 tarih ve E-43037191-604.01.01-66623 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izni alındıktan sonra 17.03.2021 ile 04.06.2021 tarihleri arasında araştırma verileri toplanmıştır. Araştırma kapsamında veriler, pandemi tedbirleri dikkate alınarak gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler ile toplanmıştır. Görüşmeler İstanbul ili Çatalca ilçesinde ikamet eden Suriyeli çocukların doğal ortamları olan ev veya okul gibi kendilerini rahat hissettikleri yerlerde yapılmıştır. Görüşmeler katılımcılar 18 yaşından küçük olduğu için velilerinin tercüman aracılığıyla bilgilendirilmiş gönüllü onayları doğrultusunda yapılmış ve ses kaydına alınmıştır. Her bir katılımcı ile ortalama 40-45 dakika uzunluğunda görüşme yapılmıştır. Görüşmelere araştırmacılarından biri olan bir sosyal hizmet akademisyeni, bir sosyal hizmet uzmanı ve bir tercüman katılım sağlamıştır. Araştırmacıların kendilerini tam olarak anlatamadıkları veya katılımcıların ifade etmek istediğini tam olarak ifade edemediği hissedilen durumlarda tercüman desteğinden faydalanılmıştır. Veri doygunluğu elde edildiğinde veri toplama sürecine son verilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Bu aşamada ses kayıt dosyaları transkripsiyon işlemine tabi tutulmuş ve yazılı metinler haline getirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniğinden faydalanılmıştır. Bu teknik kapsamında katılımcıların ifadelerinin güçlü ve daha çarpıcı bir biçimde çalışmaya

yansıtılabilmesi adına doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde bir nitel veri analiz programı olan ve nitel yöntem ile araştırma gerçekleştiren araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen NVivo 12 programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde nitel veri analiz programının kullanılması, verilere bütüncül bakabilmeyi sağlaması, veri yönetimini ve verilerin saklanması kolaylaştırması ve zamanın verimli kullanımını sağlaması açısından faydalı görülmektedir (Bazeley & Jackson, 2013, ss.2-3). Araştırma verilerini içeren yazılı dokümanlar NVivo 12 programına aktarılmış ve program üzerinde araştırmacı tarafından verilerin kodlanması, bu kodların ise belirlenen temalar altında sınıflandırılması işlemi gerçekleştirilmiştir.

1.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması için dört faktör kullanılmaktadır: iç geçerlik, dış geçerlik, güvenilirlik ve objektiflik (Başkale, 2016, s.24). Bu dört faktörün sağlanması için bu araştırma için uygulanan

Tablo 2: Tema ve alt temalar

Ana Temalar	Birinci Düzey Alt Tema	İkinci Düzey Alt Tema
1. Suriyeli Çocukların Uzaktan Eğitime Yönelik Deneyimleri	1.1. Öğrencilerin Eğitime Erişim Problemleri	1.1.1. EBA ile İlgili Problemler
	1.2. Eğitimin Öğrenciye Ulaşılabilirliği	1.1.2. İnternetle İlgili Problemler
		1.1.3. Araç-Gereç Eksikliği
2. Suriyeli Çocukların Uzaktan Eğitime İlişkin İhtiyaç ve İstekleri	2.1. Araç-Gereç İhtiyacı	-
	2.2. Eğitim Şekline İlişkin İstekler	2.2.1. Okula Geri Dönme İsteği
3. Uzaktan Eğitimin Suriyeli Çocuklar Üzerindeki Etkileri	3.1. Eğitim Hayatları Üzerindeki Etkiler	-
	3.2. Duygu Durumları Üzerindeki Etkiler	-
	3.3. Sosyal Çevre Etkileşimleri Üzerindeki Etkiler	-

3.1. Suriyeli Çocukların Uzaktan Eğitime Yönelik Deneyimleri

Görüşme sağlanan Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisiyle birlikte gerçekleşen uzaktan eğitim sürecinde birtakım problemler yaşadıkları görülmüştür. Suriyeli çocuklar bu süreçte eğitime erişimde problem yaşamış olup bunun yanı sıra teknik olarak eğitime erişseler dahi tam manasıyla katılamamışlardır. Bu sebeple eğitim hayatlarında zorlandığını bildiren katılımcıların yaşadıkları bu güçlükler temelde 2 alt tema altında yorumlanmıştır. Bu temalar; Öğrencilerin Eğitime Erişim Problemleri ve Eğitimin Öğrenciye Ulaşılabilirliği

yöntemler ise; katılımcılarla kurulan uzun süreli etkileşim, veri toplama sırasında sözlü bildirim yoluyla alınan katılımcı teyidi, örneklem belirlenirken kullanılan ölçüt örnekleme tekniği (dahil etme/dışlama kriterleri) ve başka bir araştırmacının süreç ve sonuçları devamlı incelemesi olmuştur.

3. Bulgular

Suriyeli çocuklarla yapılan görüşmelerden toplanan veriler analiz edilmiş ve bu analiz işlemi sonucunda 3 ana tema ve 11 alt tema ortaya çıkmıştır. Bulgular bölümü bu temalar doğrultusunda başlıklandırılmıştır. Her başlığın altında araştırmaya katılan Suriyeli çocukların görüşleri araştırmacılar tarafından yorumlanmıştır. Yapılan temalandırma işlemine ilişkin Tablo 2 aşağıda yer almaktadır. Katılımcı çocukların isimleri gizlilik ilkesi doğrultusunda gizlenmiş olup çocuklara kod adları (Ç1, Ç2, Ç3...Ç10) verilmiştir. Katılımcılardan alınan görüşlerin analizi sonucunda ortaya çıkan önemli temalara ve alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

şeklinde başlıklandırılmıştır. Öğrencilerin Eğitime Erişim Problemleri başlıklı tema da kendi içinde alt temalara ayrılmaktadır. Bu alt temalar: EBA ile İlgili Problemler, İnternetle İlgili Problemler ve Araç-Gereç Eksikliğidir.

3.1.1. Öğrencilerin Eğitime Erişim Problemleri

Görüşülen katılımcıların Covid-19 Pandemisi ile birlikte eğitime erişim anlamında problem yaşadıkları görülmüştür. Katılımcılardan Ç3, eğitime erişim anlamında yaşadığı problemi aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Diyorlar ders başladı. Derse giremiyorum. Şifreyi yazıyorum. Her şeyi yazıyorum ama giremiyorum.” (Ç3, 12 yaş).

Bir başka çocuk ise eğitime erişimde yaşadığı problemi aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir.

“Eğitim hayatım durdu. Virüsten beri ben eğitim alamıyorum.” (Ç6, 12 yaş).

Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi sürecinde eğitime erişimde güçlük yaşadıkları görülmüştür. Eğitime erişimde yaşadıkları bu güçlüğü nedenlerine ilişkin alınan düşünceler EBA ile İlgili Problemler, İnternetle İlgili Problemler ve Araç-Gereç Eksikliği şeklinde üç alt tema altında sınıflandırılmıştır.

3.1.1.1. EBA ile İlgili Problemler

Yapılan görüşmeler sonucunda Suriyeli çocukların birçoğunun evlerinde televizyon olduğu ancak EBA (Eğitim Bilişim Ağı) TV kanalının çalışmadığı veya televizyonlarında bu kanalın olmadığı bilgisi edinilmiştir. Bunun dışında bazı çocukların ise telefon üzerinden indirilen EBA uygulamasını kullanmada sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Suriyeli çocuklar EBA ile ilgili aşağıdaki paylaşımlarda bulunmuşlardır.

“Evde televizyonumuz var ama okulun hattı yok. EBA TV yok. O çalışmıyor.” (Ç1, 10 yaş).

“Hiçbir derse giremiyorum. Ya hoca çıkartıyor ya da bağlantı olmuyor. Zaten EBA çökmüştü bir ara.” (Ç8, 11 yaş).

Yukarıda ifadelerine yer verilen Ç1’in evinde bulunan televizyonda EBA TV kanalının olmadığı için, Ç8’in ise EBA uygulamasında yaşadığı sorunlardan dolayı derslere katılamadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Ç8 tarafından EBA uygulamasının bir dönem hizmet veremediği dile getirilmiştir. Ç4 de aynı sorunu uygulamanın aşırı kullanımına vurgu yaparak ifade etmiştir:

“EBA’ya girebiliyorum ama ara sıra atıyor beni. Sisteme herhalde aşırı yüklenince sıkıntı oluyor.” (Ç4, 14 yaş).

Ç4, sistemin kendiliğinden kapanmasını aşırı kullanımdan kaynaklı olduğunu düşünmektedir. EBA uygulamasının çalışmaması ile doğrudan bağlantılı olarak yaşanan bir başka problem de internet aksamalarıdır.

3.1.1.2. İnternetle İlgili Problemler

Görüşme sağlanan çocukların pandemi sürecindeki eğitime erişim problemleri arasında internete bağlı aksamaların olduğu söylenebilmektedir. Çocuklar, EBA

uygulamasına giriş sağlasalar dahi internet bağlantılarının zaman zaman kesilebildiği veya çok yavaş çalışabildiği anlaşılmaktadır. Aşağıda ifadelerine yer verilen Ç5, internetle ilgili yaşadığı problemi şu şekilde ifade etmiştir:

“Bazen internet gidiyor. Ondan dolayı telefon donuyor. Dersi dinleyemiyorum.” (Ç5, 11 yaş).

Ç5, EBA uygulamasına telefon üzerinden katıldığını, fakat internet kaynaklı donmalar yaşandığını ifade etmektedir. Aşağıda ifadelerine yer verilen Ç8 ise internetle ilgili yaşadığı birden çok sayıda problemi internetin aşırı kullanımı ile ilişkilendirmiştir.

“İnternet bir var bir yok. Çok yavaş çalışıyor. Çok kişi kullanıyor ondan böyle herhalde diyorum.” (Ç8, 11 yaş).

Pandemiyle beraber eğitimin uzaktan devam etmesi, internet sağlayıcılar üzerinde oldukça büyük bir yoğunluk meydana getirmiştir. Görüşülen çocuklardan Ç8’in de ifade ettiği üzere internet kesilmelerinin ve yavaşlamalarının sebebinin pandemi sürecinde internetin aşırı kullanımı ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Bunun dışında; Suriyeli çocukların EBA uygulamasını bilgisayar üzerinden kullanmaktan ziyade telefon üzerinden kullandıkları ve evlerinde wifi bağlantısı olmadığı, bu sebeple ebeveynlerine ait telefonların mobil verilerini kullanarak uygulamaya dahil oldukları tespit edilmiştir. Yaşadıkları internet aksamalarının ise kullandıkları telefonların mobil verilerinin yetersiz kalabileceğinden kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir.

3.1.1.3. Araç-Gereç Eksikliği

Görüşülen çocuklardan bazılarının ise, EBA uygulamasına dahil olabilmek için gerekli olan teknolojik araç-gereçlere sahip olmadığı anlaşılmıştır. Ç1, yaşadığı teknolojik araç gereç eksikliğini şu şekilde ifade etmektedir:

“Yani şimdi benim babamın telefonu var. Ondan EBA indirilmiyor. Zor indiriliyor. O da şey, girince zor giriliyor. Hafızası iyi değil ya, 8 hafızası var.” (Ç1, 10 yaş).

Yukarıda ifadelerine yer verilen Ç1, babasının telefon hafızasının 8 GB olmasından dolayı EBA uygulamasını hem indirmekte hem de kullanmakta zorlandığını ifade etmektedir. Yine aynı katılımcı olan Ç1 bir başka ifadesinde şunları dile getirmiştir:

“Abimde bir tane telefon var ama o dışarıya falan çıkıyor ya... O bana telefonu bırakamaz. Birileri onu, arkadaşları onu arıyor.” (Ç1, 10 yaş).

Ç1 isimli çocuğun ailesinde biri ağabeyine diğeri babasına ait olmak üzere iki akıllı telefon olmasına rağmen, ağabeyinin dışarıda olmasından; babasının ise telefonunun hafızası yeterli olmadığından EBA uygulamasını tam anlamıyla kullanamadığı anlaşılmaktadır. Bir başka çocuk ise evde yalnızca bir akıllı telefon olmasından dolayı kardeşiyle aynı anda derse girmesi gerektiğinde yalnızca birinin derse katılabildiğini aşağıdaki ifadeleri ile açıklamıştır:

“Benle kardeşim aynı telefonda çalışıyor. Telefonda yani dersler aynı zamanda olabilir. O yüzden yani ya ben çalışmayacağım ya o çalışamayacak. Bakıyoruz. Kimde daha yakınsa kimin daha önemliyse o giriyor.” (Ç7, 14 yaş).

Ç7’nin yaşadığı aynı haneden iki öğrencinin eş zamanlı olarak EBA uygulamasını kullanamama durumunu Ç6 da deneyimlemektedir. Fakat Ç6’nın durumu Ç7’nin durumundan farklıdır. Ç7, kimin derse gireceğine zamansal yakınlık ve dersin önem derecesi gibi unsurlara göre kardeşiyle beraber karar verirken Ç6 ise, erkek kardeşinin dersleriyle çakışan hiçbir dersine giremediğini ifade etmektedir.

“Kardeşim giriyor derslere, ben giremiyorum. Bir tek telefon var. O yüzden kardeşim giriyor.” (Ç6, 12 yaş).

Ç6’nın yaşadığı durum, Suriyeli çocukların eğitime katılımı konusunda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin devreye girebildiğini göstermektedir. Görüşme sağlanan çocuklardan bir kısmının teknolojik araç gereç eksikliği nedeniyle kimi zaman ya da çoğunlukla derslere giremedikleri anlaşılmaktadır. Teknolojik araç gereç eksikliğine ek olarak eşitsiz toplumsal cinsiyet algıları da çocukların online eğitime erişmelerine engel olabilmektedir.

3.1.2. Eğitimin Öğrenciye Ulaşılabilirliği

Suriyeli çocukların uzaktan eğitimde yaşadığı problemlerden biri de eğitimin öğrenciye ulaşılabilirliğinin oldukça düşük seviyelerde olmasıdır. Burada öğrenciye ulaşılabilirlik ile anlatılmak istenen dersin öğrenci tarafından anlaşılabilirliği ve öğrencinin derse katılımıdır. Suriyeli öğrencilerin konu hakkındaki görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Okula giderken dersleri daha iyi anlıyordum. Şimdi internet üzerinden zor anlıyorum. Yani dersleri fazla anlamıyorum böyle.” (Ç3, 12 yaş).

“Bazı noktalarda anlayamadığım için uzaktan eğitimde de soramadığım için bazen anlatılanları anlayamıyorum.”

Ders hızlı geçiyor bu yüzden takıldığım yerleri soramıyorum.” (Ç4, 14 yaş).

“Fazla anlayamıyorum ya... Zorluk çekiyorum yani. EBA’dan da soru sorarken biraz utanıyorum.” (Ç7, 14 yaş).

Yukarıda yer verilen katılımcı ifadeleri incelendiğinde öğrencilerin uzaktan eğitime katıldıkları esnada, dersleri anlamaya ilişkin problem yaşadıkları görülmüştür. Suriyeli çocuklar, okulda aldıkları eğitim sırasında dersleri daha kolay anlayabildiklerini ifade etmişlerdir. Çocukların uzaktan eğitimde karşılaştıkları bu problemin, sınıf ortamında yaşanmamasının nedeni olarak öğrencilerin derse anlayamama durumunda öğretmenlerine doğrudan soru sorabilmeleri veya öğretmenlerin derse anlamayan öğrenciyi gözlemleme fırsatının olabilmesi düşünülmektedir. Çocuklar uzaktan eğitimde anlayamadıkları kısımları sormakta çekinebilmekte veya eğitimin hızından dolayı soru soracak fırsatı bulamayabilmektedir.

3.2. Suriyeli Çocukların Uzaktan Eğitime İlişkin İhtiyaç ve İstekleri

Görüşme yapılan Suriyeli çocukların eğitim konusunda kimi ihtiyaç ve isteklere sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu ihtiyaç ve istekler: Araç-Gereç İhtiyacı ve Eğitim Şekline İlişkin İstekler şeklinde alt temalara ayrılmıştır. Aşağıda bu alt temalara ait katılımcı görüşleri yorumlanmaktadır.

3.2.1. Araç-Gereç İhtiyacı

Katılımcıların eğitime erişimlerinde problem teşkil eden teknolojik araç gereç eksikliğine paralel olarak araç-gereç isteklerinin bulunduğu görülmüştür. Aşağıda daha önce evde bulunan tek telefonda yalnızca erkek kardeşinin faydalanabildiğini ifade eden Ç6, kendisinin de derslere girebilmesi için bir telefona daha ihtiyaç duyduğunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Şu an iki tane telefon olsa daha iyi olurdu yani ben de çalışabilirdim. Bir telefon daha olmasını istiyorum.” (Ç6, 12 yaş).

Bir başka çocuk da eğitime erişebilmek için bir telefona ihtiyaç duyduğunu aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Bir telefon istiyorum. Ben de EBA’ya girerdim telefonla.” (Ç9, 8 yaş).

Çocukların eğitime ilişkin araç gereç isteklerine bakıldığında, televizyon ya da tablet gibi araç gereçlerden ziyade akıllı telefona ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Buradan da akıllı telefonun uzaktan eğitime erişimde birinci tercih edilen araç olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2. Eğitim Şekline İlişkin İstekler

Görüşme yapılan çocukların dile getirdikleri istekleri incelendiğinde eğitim şekline yönelik olarak da bazı isteklerinin bulunduğu anlaşılmıştır. Örneğin; Ç3 adlı çocuk eğitim şekline ilişkin isteklerini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

“Açık havada ders yapalım. Bir de kaliteli eğitim olsun istiyorum. Öğrenmek istiyorum.” (Ç3, 12 yaş).

Ç3’ün yukarıda verilen ifadesinden uzaktan eğitim yerine açık havada yüz yüze eğitim fikrini benimsediği anlaşılmaktadır. Ayrıca mevcut eğitimin yeteri kadar öğrenmesine olanak tanımadığını düşündüğünden daha kaliteli bir eğitim talebinde bulunmaktadır. Ç4 ise eğitime ilişkin talebini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Ek ders mesela olsa iyi olurdu. Çünkü bazen anlamadıklarımı orada öğrenirdim.” (Ç4, 14 yaş).

Ç4’ün talebine benzer olarak Ç6 da evlerine öğretmen gelerek evde ek ders işlenmesini arzu etmekte, bu arzusunu ise şu şekilde dile getirmektedir:

“Ders çalışamıyorum. Yani birisi beni çalıştırabilir. Evde ders anlatsalar öğretmenler keşke.” (Ç6, 12 yaş).

Ç7 ise derslerde işlenenleri anlamakta güçlük çektiğinden bahsederek aşağıda yer verilen talebini dile getirmiştir:

“Biraz daha yani dersler daha kolay olsaydı daha iyi olurdu. Çünkü daha fazla anlardım. Bir tek o var.” (Ç7, 14 yaş).

Suriyeli çocukların eğitime ilişkin birbirinden farklı talepleri olduğu görülmektedir. Bu taleplerin nedenine bakıldığında ise temelde bir derste işleneni anlamada zorlanma problemi yaşadıkları görülmektedir. Çocukların yaşadıkları bu anlama problemini çözmeye yönelik önerileri de birbirinden farklıdır. Ancak büyük bir kısmı yüz yüze eğitimde bu anlama güçlüğüne ortadan kalkacağını düşünmektedir. Bu sebeple çocuklar büyük oranda okula geri dönme isteklerini dile getirmişlerdir. Okula geri dönme isteği, çocuklar tarafından çok sık tekrarlandığından bu istek bu temaya bağlı ayrı bir alt tema olarak ele alınmıştır.

3.2.2.1. Okula Geri Dönme İsteği

Görüşme yapılan Suriyeli çocukların büyük bir kısmı, okula geri dönme arzusu içindedir. Çocuklar bu isteklerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Okullar açık olsa daha iyi olurdu. Orada oynardım falan. Sıkılmazdım şimdiki gibi.” (Ç3, 12 yaş).

“Derslerin okulda olmasını isterdim. Evde olmamasını isterdim. Koronavirüs olduğunda evde olsun istiyorum ama koronavirüsün gitmesini istiyorum şu anda.” (Ç1, 10 yaş).

“Okullar açılrsa daha iyi olacak. Okula gitmek istiyorum. Orada eğitim almak daha iyi oluyor.” (Ç5, 11 yaş).

Çocuklarla yapılan görüşmelerden yapılan doğrudan alıntılarda görüldüğü gibi çocuklarda okula geri dönme isteği bulunmaktadır. Çocukların bu isteklerinin ardında; okulda daha iyi eğitim alacakları düşüncesi gibi, okul ortamıyla kurdukları duygusal bağdan kaynaklı okula duydukları özlem de yatmaktadır.

3.3. Uzaktan Eğitimin Suriyeli Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Yapılan görüşmelerden hareketle uzaktan eğitimin Suriyeli çocuklar üzerindeki etkisinin çok boyutlu olduğu görülmüştür. Yüz yüze eğitimden uzaktan eğitime geçilmiş olması, öğrencilerin yalnızca eğitim durumlarını etkilemekle kalmamış; çocukların duygu-durumu ve sosyal çevreleri olan etkileşimini de etkilemiştir. Aşağıda çocukların uzaktan eğitimden nasıl etkilenmiş olduklarını gösteren birkaç alıntıya yer verilmiştir.

“Sadece mesela geçen sene okulda arkadaşlarımdan yardım alıyordum. Mesela anlamadığım bir şey varsa onlarla çözüp yapıyorduk. Şu an kimse yok. Geçen sene virüsten önce daha iyiydi hocam, her şey daha iyiydi hocam.” (Ç4, 14 yaş).

“1 senedir aslında eğitimden uzağım. Okula gitmediğim için...” (Ç10, 10 yaş).

Yukarıda ifadesine yer verilmiş olan Ç4 ve Ç10 adlı katılımcıların sözlerinden anlaşılabileceği gibi Covid-19 Pandemisi ve uzaktan eğitimin Suriyeli çocuklar üzerindeki etkileri çok boyutlu olmuştur. Bazı çocukların eğitim hayatı kötü yönde etkilenmişken bazı çocuklar içinse eğitim hayatı tamamen durmuştur. Pandeminin Suriyeli çocuklar üzerindeki etkileri detaylı olarak aşağıdaki üç başlık altında incelenmiştir.

3.3.1. Eğitim Hayatları Üzerindeki Etkiler

Eğitim şeklinin değişmiş olması, öncelikle çocukların eğitim durumlarını etkilemiştir. Görüşme sağlanan çocukların ifadelerinden yola çıkıldığında görülmektedir ki; uzaktan eğitimin çocukların eğitim durumları üzerinde ekseriyetle olumsuz etkileri olmuştur. Aşağıda çocukların

eğitim durumlarının nasıl etkilediğini gösteren alıntılara yer verilmiştir.

“Yapıyordum her şeyi ama şimdi fazla değil yani. Yani evde fazla çalışmıyorum. Okulda daha iyi arkadaşlarımın yanında. Öğretmen yani yüz yüze konuşuyoruz ve daha iyiydi daha çok anlardık.” (Ç7, 14 yaş).

“Yani okumakta birazcık artık zorlanıyorum. Heceliyorum birazcık artık hiç kitap açmadığım için. Okulda zorlandığım için daha iyiydi ama burada zorlanmıyorum.” (Ç8, 11 yaş).

“Okumada bir de yazmada çok zorlanıyorum. Okulda daha çok biliyordum. Çünkü daha çok dinliyordum ve yazıyordum okulda.” (Ç9, 8 yaş).

Yukarıdaki alıntılara göre; çocukların okulda daha iyi eğitim aldıklarını düşündükleri ve uzaktan eğitime nazaran yüz yüze eğitim almayı istedikleri görülmektedir. Bununla beraber çocukların okuldan uzak kaldıkları için mevcut eğitim düzeylerinin gerilediğine dair bir inançları bulunmaktadır.

3.3.2. Duygu Durumları Üzerindeki Etkiler

Yapılan görüşmelerden hareketle uzaktan eğitimin çocukların yalnızca eğitim durumlarını etkilemediği görülmüştür. Suriyeli çocuklar pandemi döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim süresince psiko-sosyal açıdan oldukça etkilenmiştir. Katılımcılardan alınan doğrudan alıntılar çerçevesince çocukların pandemi sürecinde uzaktan eğitim alıyor olmalarının duygudurumları üzerindeki etkileri yorumlanmıştır.

“Mutlu değilim. Çünkü okula gitmiyorum... Şimdi zaman geçiremiyorum. Arkadaşlarımı özledim, öğretmenlerimi özledim. Şu an kimseyle görüşemiyorum, konuşamıyorum.” (Ç1, 10 yaş).

Yukarıda ifadelerine yer verilmiş olan Ç1 adlı katılımcının okula gidemediğinden arkadaşlarını ve öğretmenlerini özlediği, sosyalleşemediği ve bu sebeple kendisini mutsuz hissettiği anlaşılmaktadır. Aşağıda ifadelerine yer verilen Ç10, Ç2 ve Ç4 adlı katılımcıların ise Covid-19 Pandemisi sebebiyle hareketlerinin sınırlandığı bu sebeple de zamanlarını geçirme anlamında bir problem yaşadıkları görülmektedir.

“Yani evden çıkamıyorum. Çok sıkıldım. Artık virüs bitsin istiyorum.” (Ç10, 10 yaş).

“Virüsten öncesi dışarıda oynuyordum. Artık çıkmıyorum. Evde canım sıkılıyor.” (Ç2, 8 yaş).

“Çok çok şeyler değişti. Şimdi evde oturuyorum. Mesela eski arkadaşlarımla fazla takılamıyorum. Her gün çıkıyorum da hep aynı arkadaşlarla. Fazla takılamıyoruz.” (Ç4, 14 yaş).

Aşağıda ifadesine yer verilmiş olan Ç8 adlı katılımcı ise eğitime erişemediği için akranlarının kendisinden daha başarılı olacaklarını düşünmekte ve buna ilişkin üzüntüsünü ifade etmektedir.

“Herkes evinden derse katılıyor. Birazcık üzülüyorum. Onlar daha iyi olacaklar benden.” (Ç8, 11 yaş).

Çocukların ifadeleri ile görüşme esnasındaki mimik ve ses tonlarından eğitime erişim sağlayamadıkları için kendilerini mutsuz hissettikleri gözlemlenmiştir. Çocukların mutsuz hissetmelerinin bir diğer nedeni ise sosyal ortamlarından uzak kalmış olmalarıdır. Bir sonraki başlıkta pandemi sürecindeki sosyal çevre etkileşimlerine odaklanılacaktır.

3.3.3. Sosyal Çevre Etkileşimleri Üzerindeki Etkiler

Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi sebebiyle okula gidememiş olmaları, sosyal çevreleri ile olan etkileşimlerini derinden etkilemiştir. Çocukların konu ile ilgili paylaşımları aşağıda yer almaktadır.

“Arkadaşlarımı hiç göremiyorum. Yolda görüyorum da eskideki gibi değil. Arkadaşlarım vardı. Öğretmenlerim vardı. Yüz yüze konuşuyorduk. Şimdi uzaktayız.” (Ç6, 12 yaş).

“Yani şimdi ben arkadaşlarımla hepsini özlüyorum. Çünkü hiç onlarla konuşmuyorum. Okula da gidemiyorum Koronavirüs var diye. Okulun hepsini, içindekilerin hepsini özlüyorum. Arkadaşlarımla konuşabiliyordum, sohbet ederdim, ortada sıçan oynardık. Oyunlar oynuyorduk hep bütün.” (Ç10, 10 yaş).

Yukarıda ifadelerine yer verilen çocukların görüşleri incelendiğinde, çocukların okulla birlikte arkadaş ve oyun ortamlarından uzak kaldıkları ve bu uzak kalıştan memnun olmadıkları görülmektedir. Bazı katılımcıların ise bu süreçte eğitime erişim noktasından sosyal çevreden destek aldığı görülmüştür. Aşağıda ifadelerine yer verilen Ç1, komşularının kızından yardım aldığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Benim bir tane Merve arkadaşım var. Öğretmen onlara ders yaptıklarında onlara gidiyorum. Diyorum bugün ödev falan var mı? Şey mesela Türkçe’den, matematikten, bunları yapacaksın diyor. Ben de yapıyorum onları.” (Ç1, 10 yaş).

Ç1'in uzaktan eğitime kendi imkanlarıyla dahil olamadığı, ödevlerini ise arkadaşı vasıtasıyla takip edebildiği anlaşılmaktadır. Bu noktada sosyal destek sistemlerinin, tüm kriz durumlarında olduğu gibi pandemi sürecinde de işlevsel etkisi ortaya çıkmaktadır. Bir başka katılımcı olan Ç3 ise pandemiden dolayı sosyal destek sistemlerinden faydalanamadığını şu şekilde açıklamıştır:

"Bazen derslerimi abime soruyorum. O yardımcı oluyor. Eskiden bizim komşuya gidiyordum yardım etsin diye ödevlerimde. Şimdi virüsten dolayı gidemiyorum." (Ç3, 12 yaş).

Ç3'ün sözleri incelendiğinde Covid-19 Pandemisi öncesinde eğitim ile alakalı yardım alınan sosyal çevrenin pandemiyle birlikte dönüşüme uğradığı ve daraldığı anlaşılmaktadır. Bu noktada yukarıda ifadelerine yer verilen katılımcıların tamamının etkileşimde bulundukları sosyal çevre çemberinin daraldığı ve çoğunlukla da çekirdek aile ile sınırlandırıldığı görülmüştür. Sosyal çevrelerinin daralması ise Suriyeli çocukların duygudurumlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular incelediğinde, Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların Covid-19 Pandemisi sürecinde eğitime erişimde pek çok sorunla karşılaştıkları görülmüştür. Tespit edilen erişim sorunlarından başlıcaları; EBA TV kanalı ve uygulaması ile ilgili problemler, internet aksamaları ve teknolojik araç gereç eksikliği şeklinde sınıflandırılmıştır. Ulaşılan bulgulara göre; Suriyeli öğrencilerin birçoğunun evinde televizyon bulunduğu ancak EBA TV kanalının televizyonlarında olmadığı veya çalışmadığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin Covid-19 Pandemisi süresince gerçekleştirilen uzaktan eğitime bilgisayar veya tabletleri olmadığı için ebeveynlerine ait cep telefonlarından erişim sağlamaya çalıştıkları görülmüştür. Çocuk sayısının fazla olduğu Suriyeli ailelerde ise ebeveynlere ait telefonlar yetersiz kalmakta, dersleri çakışan kardeşlerden biri ya da birkaçı derslerine katılamamaktadır. Bu bulgu ilgili literatürle de uyumlu olup Ünal'ın 2022 yılında yayımlanan araştırmasında da kendisini göstermiştir. Ancak Ünal'ın (2022) çalışmasında dersleri çakışan kardeşlerden hangisinin derse katılacağı konusunda daha üst sınıftaki kardeşin katılım sağladığı görülmekteyken bu çalışmada ise işlenecek dersin önem derecesinin ve kardeşlerin cinsiyetinin belirleyici olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada erişilen bulgulara göre; kardeşlerden erkek olanının derslerinin kız kardeşin dersleriyle çakışması halinde mutlaka erkek kardeş

derslere katılmaktadır. Bu noktada Suriyeli çocuklar için pandemiyle birlikte artan eğitim eşitsizliğinin, eşitsiz toplumsal cinsiyet algıları sebebiyle derinleştiği görülebilmektedir. Yapısal bir sorun olarak değerlendirilebilecek eğitime erişimde cinsiyet eşitsizliği, literatürdeki diğer çalışmalarda da kendine yer edinmiştir. Kanbir (2022) tarafından yapılan ve uzaktan eğitim sürecinde üniversite öğrencilerinin zaman kullanımlarını toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alan çalışmada elde edilen bulgular; ev işleri ve bakım gibi sorumlulukların büyük oranda kadınlara ve kız çocuklarına yüklenmesinin, onların eğitime ayırdıkları zamanlarını ve verimliliklerini azalttığı yönündedir. Kadın Emeği ve İstihdamı Platformu (Keig, 2020) tarafından hazırlanan rapora göre; uzaktan eğitime erişimde teknolojik olanakların yetersizliği, kız çocukları açısından daha belirgin bir sorun haline gelmiş ve aile içinde sınırlı olan teknolojik kaynaklar, çoğunlukla erkek çocukların kullanımına sunulmuş, bu da kız çocuklarının uzaktan eğitimden faydalanma düzeyini düşürmüştür. UNICEF'in (2021) verileri de cinsiyete dayalı eşitsizliklerin özellikle kriz dönemlerinde daha da görünür hale geldiğini, kız çocuklarının uzaktan eğitim araçlarına erişim olasılığının erkek çocuklarına kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu eşitsizliğin, uzun vadeli öğrenme kayıplarına ve kız çocuklarının eğitim sisteminden kopmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma sonucunda ulaşılan; Suriyeli öğrencilerin uzaktan eğitime erişimleri için yeterli teknolojik araç gerece sahip olmamaları bulgusu, Tuncel tarafından Suriyeli velilerle yapılan araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir. Tuncel'in (2021, s.185) araştırmasına katılan Suriyeli veliler çocukları için tablet ve ücretsiz internet gereksinimlerinin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışmada ise; Suriyeli öğrenciler genellikle ebeveynlerine ait telefonlardan derslere katıldıkları ve kardeşleriyle aynı zamanda derslerinin olması durumunda dersleri takip edemedikleri için teknolojik araç gereç taleplerini de genellikle "bir telefon daha" şeklinde ifade etmişlerdir. Buradan anlaşılmaktadır ki; Suriyeli öğrenciler için pandemi sürecindeki uzaktan eğitime erişim çocukların bilgisayar veya tabletleri olmadığı için akıllı telefonlar aracılığıyla yürütülmüştür.

Çalışmanın önemli bulgularından bir diğeri ise; Suriyeli çocukların eğitime teknik olarak erişmeler dahi tam olarak katılım sağlayamamasıdır. Suriyeli çocuklar pandemi öncesindeki yüz yüze eğitim sırasında da dersleri anlama konusunda sıkıntı çekmekteydi (Serin ve Paslı, 2021,

s.87). Ancak pandemi sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitimde derslerin Suriyeli öğrenciler tarafından anlaşılabilirliği daha da azalmıştır. Bu araştırmanın bulguları, Suriyeli öğrencilerin pandemi öncesinde yüz yüze eğitim esnasında dersleri daha iyi anlayabildiklerini, uzaktan eğitimde ise anlayamadıkları kısımları eğitim hızı veya utangaçlık gibi sebeplerden ötürü öğretmenlerine sormadıklarını göstermektedir. Ünal'ın (2022, s.44) 12.Sınıf öğretmenleriyle yaptığı araştırmasında; öğretmenler, uzaktan eğitimin öğretme tekniklerini sınırlaması açısından bir dezavantaj oluşturduğuna dikkat çekmişlerdir. Uzaktan eğitim, Suriyeli çocukların anlayamadıklarını sorma veya öğretmenlerinin anlamayan öğrenciyi gözlemleyebilme fırsatını ortadan kaldırarak Suriyeli çocukların eğitime tam katılımlarını zayıflatmış olarak görülmektedir. Bu çalışmada; Suriyeli çocuklar, dersleri daha iyi anlayabilmeleri için; derslerin daha kolay ve anlaşılabilir olması, öğretmenlerin evlerine gelerek ders anlatması, ek dersler yapılması ve açık havada yüz yüze dersler yapılması şeklinde birtakım önerilerde bulunmuşlardır.

Araştırma bulguları incelendiğinde; Suriyeli öğrencilerin uzaktan eğitime kıyasla yüz yüze eğitimi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Arslanoğlu ve arkadaşlarının (2021, s.304) 15 Suriyeli öğrenci ile yaptıkları çalışmada da öğrencilerin çoğunluğunun yüz yüze eğitimi tercih ettikleri görülmüştür. Aynı zamanda bu çalışmada görüşme yapılan Suriyeli öğrencilerden büyük bir kısmı okula geri dönmeyi arzulamaktadır. Öğrencilerin okula geri dönme isteklerinin salt daha iyi eğitim almak istemekten kaynaklı olmadığı anlaşılmaktadır. Suriyeli çocuklar, iyi eğitim alma isteğinin yanı sıra okulla kurdukları duygusal bağdan dolayı da okula geri dönmeyi istemektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre Suriyeli çocukların; okuldaki arkadaşlarını ve öğretmenlerini özledikleri, okul ortamından uzak kaldıkları için kendilerini mutsuz hissettikleri görülmüştür. Bu bulgulara, Çelik ve Kardaş İşler'in (2020, s.790). yaptıkları çalışmada da ulaşılmıştır. Bu bulgular ışığında denilebilir ki; Suriyeli çocuklar için okul önemli bir sosyalleşme mekanıdır ve bu mekândan uzak kalmak çocukların duygudurumlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; Covid-19 Pandemisi sürecinde gerçekleştirilen uzaktan eğitimin Suriyeli çocuklar üzerindeki etkisinin çok boyutlu olduğu görülmektedir. Covid-19 Pandemisi ile geçilen uzaktan eğitim süreci, Suriyeli öğrencilerin öncelikle eğitim durumlarını etkilemiş; öğrenciler yüz yüze eğitim esnasında daha iyi eğitim aldıklarını ve uzaktan eğitim

süresince mevcut eğitim düzeylerinin gerilediğini düşünmektedir. Bununla birlikte uzaktan eğitim, Suriyeli öğrencilerin yalnızca eğitim durumlarına değil, duygudurumlarına ve sosyal çevreyle olan etkileşimlerine de etki etmiştir. Pandemi sebebiyle okula gidemiyor olmak, Suriyeli çocukları mutsuz ve umutsuz bir duygudurumuna sürüklemiştir. Araştırmada değinilmesi gereken son önemli bulgu ise; pandemi sürecinde Suriyeli çocukların sosyal çevre ile etkileşimlerinin oldukça sınırlanmış olmasıdır. Uzaktan eğitim sebebiyle okula gitmeyen çocukların sosyal çevre etkileşimlerinin çoğunlukla çekirdek aile ile sınırlı kaldığı görülmüştür. Suriyeli çocukların pandemi sebebiyle hareket sınırlılıklarının oluşması ve sosyal çevreleriyle olan etkileşimlerinin kısıtlanması ise onların ruhsal iyilik hallerini olumsuz yönde etkilemiştir. Tüm bu bulgular ışığında; insan hakları, eşitlik ve sosyal refah mesleği olarak tanımlanan Sosyal Hizmet mesleği perspektifinden mikro, mezo ve makro boyutlarda uygulanabilecek çözüm önerileri aşağıda sunulmuştur.

Bu araştırmanın sonuçları ve ilgili literatüre dayanarak;

- Salgın ve afet durumlarına yönelik hazırlanan acil eylem planlamalarına göçmen çocukların eğitimlerine ilişkin planların dahil edilmesi,
- Uzaktan eğitim araçlarının tüm çocuklar için erişilebilir kılınmasına yönelik uygulamalar yürütülmesi ve özellikle Suriyeli çocuklar gibi kırılgan grupların bu anlamda güçlendirilmesi,
- Uzaktan eğitimle beraber okul ortamından uzak kalmış çocuklar için pandemi koşullarına uygun (maske, hijyen, mesafe vd.) sosyal aktivitelerin planlanması ve
- Eğitime erişim anlamında problem yaşayan veya çeşitli sebeplerle eğitime tam katılımı gerçekleşmeyen öğrencilere yönelik çalışmaların yürütülebilmesi için okul sosyal hizmeti uygulamasının hayata geçirilmesi ve bu kapsamda okullarda görev yapacak sosyal hizmet uzmanlarının Suriyeli öğrencilerin okula devam ve akademik başarı takibini yapması ve eğitime erişimde güçlük yaşayan öğrencileri ve ailelerini desteklemesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Arslanoğlu, B. S., Demirci, Z., Arıcı, A. & Bolat, G. B. (2021). Pandemi dönemi uzaktan eğitim süreci sorunları: Geçici koruma altındaki Suriyeli öğrenciler özelinde nitel bir inceleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 21(2), 290-316.

- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9(1), 23-28.
- Bazeley, P. & Jackson, K. (2013). Qualitative Data Analysis with NVivo (Second ed.). Los Angeles: SAGE Publications.
- Bozkurt, A., Jung, I., Xiao, J., Vladimirsch, V., Schuwer, R., Egorov, G., Paskevicius, M. (2020). A global outlook to the interruption of education due to COVID-19 Pandemic: Navigating in a time of uncertainty and crisis. Asian Journal of Distance Education, 15(1), 1-126.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6(2), 11-53.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelik, S., & Kardaş İşler, N. (2020). Göç Mağduru Çocukların Covid-19 Salgını Sürecindeki Öğrenme Deneyimleri. Milli Eğitim Dergisi, 49(1), 783-800.
- Eğitim Reformu Girişimi. (2020). Eğitim Yönetişimi ve Finansmanı: Eğitim İzleme Raporu. Erişim adresi: https://egitimreformugirisimi.org/wp-content/uploads/2010/01/EIR2020_EgitimYonetisimiVeFinansmani.pdf Erişim tarihi: 19.03.2021.
- Eğitim-Sen. (2020). Pandemi koşullarında eğitim araştırması. Erişim adresi: <https://egitimsen.org.tr/pandemi-kosullarinda-egitim-arastirmasi/> Erişim tarihi: 20.03.2021.
- Gencer, T. E. (2017). Göç ve Eğitim İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler. Journal of International Social Research, 10(54), 838-851.
- Göç İdaresi Başkanlığı İstatistikleri. (2025). Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi: 15.03.2025.
- Kanbir, F. (2022). Uzaktan Eğitim Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyete Bağlı Zaman Kullanımları Üzerine Nitel Bir Araştırma (Sosyoloji Öğrencileri Örneği). Abant Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1), 213-225.
- KEİG. (2020). COVID-19: Pandemi - Eğitim - Toplumsal Cinsiyet. Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi. <https://www.keig.org/wp-content/uploads/2020/05/COVID-19-Pandemi-E%C4%9Fitim-Toplumsal-Cinsiyet.pdf>
- Neuman, W. L. & Robson, K. (2014). Basics of Social Research: Qualitative and Quantitative Approaches. Toronto: Pearson.
- Ozan Leymun, Ş., Odabaşı, H. F., & Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi-Journal of Qualitative Research in Education, 5(3), 369-385.
- Özensoy, A. U. (2021). Education Experiences of Syrian Refugee Students in Muş during the COVID-19. International Journal of Curriculum and Instruction, 13(1), 274-290.
- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A. & Ateşok, Z. Ö. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(37), 76-110.
- Padgett, D. K. (2017). Qualitative Methods in Social Work Research. United Kingdom: SAGE Publications.
- Serin, S., & Paslı, F. (2021). Zorunlu Eğitim Çağındaki Suriyeli Çocukların Eğitime Erişim Sorunları: Olgu Sunumu. Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi, 2(1), 79-101.
- Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PIKTES) Çıktıları. (2022). Erişim adresi: <https://piktes.gov.tr/Home/ProjeninCiktisi> Erişim tarihi: 07.05.2022.
- Tanrıkulu, F. (2017). Türkiye’de yaşayan Suriyeli çocukların eğitim sorunu ve çözüm önerileri. Liberal Düşünce Dergisi, (86), 127-144.
- Tuncel, A. (2021). Geçici Koruma Kapsamındaki Mülteci Öğrencilerin ve Ailelerinin Pandemi Sürecinde Yaşadıkları Zorluklar ve Çözüm Önerileri. Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi, 6(2), 180-189.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). Hanelerde bilişim teknolojileri bulunma oranı, 2004-2020. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-\(bt\)-kullanim-arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=hanehalki-bilisim-teknolojileri-(bt)-kullanim-arastirmasi-2020-33679) Erişim Tarihi: 18.09.2022.
- UNICEF. (2021). Basın bülteni. <https://www.unicef.org/turkiye/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/covid-19dan-kaynaklanan-%C3%B6%C4%9Frenme-kay%C4%B1plar%C4%B1-mevcut-%C3%B6%C4%9Frenci-neslinin-ya%C5%9Fam-boyu> Erişim Tarihi: 26.04.2025.
- Ünal, R. (2022). Covid-19 Pandemisi Döneminde Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Öğrencilerle Gerçekleştirilen Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi. Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice, 4(1), 34-52.
- WHO. (2020). Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic. World Health Organization. Erişim adresi: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019> Erişim tarihi: 25.04.2022.